

BS/164/2010

REPREZENTATYWNOSĆ

GŁÓWNYCH PARTII POLITYCZNYCH

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
4 lutego 2010 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Podejmując decyzje przy urnie wyborcy tylko w pewnym stopniu kierują się kryterium programowym, czyli zawartością programu i obietnicami wyborczymi danej partii. Częściej przyczyną, dla której popierają to, a nie inne ugrupowanie, jest różnie motywowane zaufanie, z jakim się do niego odnoszą. Istotnym wyznacznikiem tego zaufania jest przekonanie o zgodności polityki prowadzonej przez daną partię z interesami i poglądami wyborców.

Od kilku lat sytuacja na naszej scenie politycznej organizowała się wokół podziału na dwa silnie skonfliktowane bloki polityczne. W ostatnim czasie można obserwować pewne znużenie publiczności konfliktem między PiS a PO wyznaczającym główną oś podziałów.

Obecnie lista ugrupowań liczących się, zdolnych przekroczyć 5-procentowy próg poparcia, ogranicza się zaledwie do czterech partii – dominujących na scenie politycznej PO i PiS oraz SLD i PSL. Skupiają one zdecydowaną większość głosów zadeklarowanych uczestników ewentualnych wyborów. W jednym z ostatnich sondaży¹ zapytaliśmy Polaków, jak dalece w ich ocenie te partie są zdolne wyrażać ich interesy i poglądy. Respondenci, posługując się siedmiopunktową skalą (od -3 do +3), określali, w jakim stopniu każda z tych partii reprezentuje ich interesy lub wyraża ich poglądy (+3) bądź w jakim stopniu jest z nimi sprzeczna (-3).

Najwyższy poziom pozytywnych identyfikacji uzyskała PO, która cieszy się niezmiennie największym poparciem. Prawie połowa Polaków (48%) wskazała rządzącą partię jako ugrupowanie wyrażające ich poglądy lub reprezentujące ich interesy co najmniej w niewielkim zakresie (wskazania od +1 do +3). W stosunku do pozostałych partii podobne deklaracje składano wyraźnie rzadziej. Drugie miejsce pod względem pozytywnych identyfikacji uzyskał SLD (37%). Na trzecim miejscu znalazł się PiS, mający dużo więcej zadeklarowanych zwolenników niż SLD, *ex aequo* z PSL, balansującym od dłuższego czasu w sondażach na granicy 5-procentowego progu (po 31%)².

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (245) przeprowadzono w dniach 7 – 13 października 2010 roku na liczącej 1035 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Por. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w listopadzie”, listopad 2010 (oprac. K. Pankowski).

Obie rządzące partie – PO i PSL – oraz SLD częściej spotykają się z aprobatą niż sprzeciwem Polaków. O względnie dużej przewadze zdolności do identyfikacji nad odrzuceniem można jednak mówić tylko w przypadku PO (średnia ocen 0,39). Średnie uzyskane przez PSL oraz SLD także mają znak dodatni (po 0,08 punktu), jednak ich wartość jest znacznie niższa i zbliżona do oceny neutralnej, co oznacza, że liczba ocen pozytywnych tylko nieznacznie przewyższa liczbę deklaracji negatywnych.

Spośród czterech najbardziej liczących się partii PiS jest jedynym ugrupowaniem, które znacznie częściej budzi sprzeciw niż akceptację badanych (średnia ocen –0,45). Ponad dwie piąte ogółu Polaków (43%) ocenia, że partia Jarosława Kaczyńskiego nie wyraża ich poglądów lub działa w sposób sprzeczny z ich interesami. Tylko niespełna jedna trzecia badanych (31%) uważa, że PiS dobrze reprezentuje ich poglądy i interesy.

Dwa najsilniejsze i rywalizujące ze sobą ugrupowania są zatem w zupełnie innej sytuacji, jeśli chodzi o ewentualne możliwości pozyskiwania nowych zwolenników. O ile w przypadku PO można powiedzieć, że siła jej potencjalnego zaplecza społecznego jest większa niż liczba i determinacja jej przeciwników, o tyle w przypadku PiS jest odwrotnie. Większa część ankietowanych postrzega to ugrupowanie jako reprezentujące punkt widzenia sprzeczny z ich poglądami.

Tabela 1

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu każda z poniższych partii wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?			
	PO	PiS	SLD	PSL
	odsetki wskazań wśród ogółu badanych			
Zgodność z interesami i poglądami (odsetki wskazań dodatnich)	48	31	37	31
Neutralność (0)	19	18	27	34
Sprzeczność z interesami i poglądami (odsetki wskazań ujemnych)	25	43	25	22
Trudno powiedzieć	7	8	9	10
Nieznajomość	1	1	2	2
Średnie ocen	0,39	-0,45	0,08	0,08
Odchylenie standardowe	1,94	2,14	1,73	1,52

W stosunku do stycznia 2007 roku³ obserwujemy poprawę społecznego odbioru trzech spośród czterech głównych sił politycznych – obu partii rządzących (PO i PSL) oraz

³ Por. komunikat CBOS „Poczucie reprezentatywności partii politycznych”, luty 2007 (oprac. K. Pankowski).

opozycyjnego SLD. Znacznie gorszy wizerunek niż przed prawie czterema laty ma obecnie PiS – dziś opozycyjna, a wówczas główna z rządzących partii.

W ostatnich latach zdecydowanie najbardziej poprawił swój wizerunek wśród Polaków i zwiększył potencjalne zaplecze **Sojusz Lewicy Demokratycznej**. Odsetek badanych, którzy widzą w SLD partię reprezentującą ich poglądy i interesy wzrósł o 17 punktów. Jednocześnie w równie dużym stopniu zmalała liczba badanych dystansujących się wobec tego ugrupowania. Wizerunek SLD w stosunku do 2007 roku zmienił się zatem dość radykalnie. Z partii, której okres władzy zakończył się niesławną aferą Rywina i która ciągle budziła niechęć dużej części społeczeństwa, po niepełna czterech latach stała się podmiotem politycznym akceptowanym w stopniu nie mniejszym niż trzy pozostałe liczące się ugrupowania.

Tabela 2

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu każda z poniższych partii wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?							
	PO		PiS		SLD		PSL	
	odsetki wskazań według terminów badań							
	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010
Zgodność z interesami i poglądami (odsetki wskazań dodatnich)	40	48	39	31	20	37	26	31
Neutralność (0)	17	19	14	18	20	27	29	34
Sprzeczność z interesami i poglądami (odsetki wskazań ujemnych)	27	25	34	43	42	25	26	22
Trudno powiedzieć	14	7	11	8	16	9	16	10
Nieznajomość	1	1	1	1	2	2	3	2
Średnie ocen	0,20	0,39	-0,03	-0,45	-0,72	0,08	-0,15	0,08
Odchylenie standardowe	1,86	1,94	2,03	2,14	1,71	1,73	1,41	1,52

Nieco lepiej niż w roku 2007 odbierane jest również **Polskie Stronnictwo Ludowe**. O 5 punktów procentowych wzrosła liczba osób widzących w PSL partię zdolną reprezentować ich interesy czy poglądy. Trochę zmalała też niechęć czy nieufność do partii Waldemara Pawlaka (spadek wskazań negatywnych o 4 punkty). Tak jak przed prawie czterema laty PSL pozostał jednak partią stosunkowo mało wyrazistą – częściej budzącą obojętność niż jednoznacznie pozytywne czy negatywne nastawienie.

Mimo zmiany pozycji na scenie politycznej – z głównej partii opozycyjnej na główną partię rządzącą – i trzyletniego okresu sprawowania władzy nic nie straciła na atrakcyjności **Platforma Obywatelska**. Ugrupowanie to w końcowym okresie rządów PiS miało najlepszą pozycję, jeśli chodzi o możliwości zdobywania poparcia i rozmiary ewentualnego zaplecza. Z partią tą skłonna była się utożsamiać największa część badanych (40%), przy czym

relatywnie rzadko budziła ona jednoznacznie negatywne odczucia (27% wskazań). Od zimy 2007 roku odsetek badanych, którzy w partii Donalda Tuska upatrują reprezentanta swych poglądów i interesów, jeszcze się zwiększył (o 8 punktów), przy czym praktycznie nic się nie zmieniło w wymiarze ocen negatywnych, a nawet więcej – liczba przeciwników minimalnie zmalała. Pod tym względem PO jako partia rządząca jest ewenementem, z reguły bowiem rządzenie negatywnie wpływa na notowania ugrupowań sprawujących władzę. Po pewnym okresie sprawowania rządów z reguły tracą one nie tylko wyborców, ale także przychyłność opinii publicznej.

Spośród ugrupowań najbardziej liczących się i powszechnie znanych jedyną partią, która od stycznia 2007 roku straciła na zdolności pozyskiwania zwolenników, jest **Prawo i Sprawiedliwość**. Obecnie wyraźnie mniej osób identyfikuje się z poglądami oraz praktyką działania politycznego utożsamianymi przez partię Jarosława Kaczyńskiego (spadek o 8 punktów procentowych). Wyraźnie częściej niż w roku 2007 partia ta budzi też sprzeciw Polaków (wzrost ocen negatywnych o 9 punktów procentowych).

SPÓLECZNE ZAPLECZE PARTII POLITYCZNYCH

Dla funkcjonowania partii politycznych w społeczeństwie i ich poparcia w przyszłości szczególne znaczenie ma zaufanie, jakim są one obdarzane w różnych grupach społecznych. Przyjrzyjmy się zatem, jakie cechy socjodemograficzne sprzyjają identyfikacji z poszczególnymi ugrupowaniami.

PO, jeśli chodzi o jej potencjalnych sympatyków, wciąż zachowuje ten sam społeczno-ekonomiczny profil (zob. tabele aneksowe), choć obecnie jest on mniej wyrazisty, a zróżnicowania słabsze niż prawie cztery czy sześć lat temu. Z PO częściej identyfikują się ludzie młodzi, między 18 a 34 rokiem życia (55%), niż badani najstarsi (34%), częściej mieszkańcy dużych miast (od 101 do 500 tys. ludności – 55%) oraz największych aglomeracji (60%), a także osoby z wykształceniem wyższym (68%) lub co najmniej średnim (56%). Poczucie identyfikacji z tym ugrupowaniem rośnie wraz z poziomem dochodów i lepszymi ocenami własnych warunków materialnych. Spośród grup społeczno-zawodowych o dobrym reprezentowaniu przez PO ich interesów i poglądów przekonani są przede wszystkim przedstawiciele kadry kierowniczej i specjalistów (74%), średni personel i technicy (68%), pracownicy administracyjno-biurowi (60%), osoby pracujące na własny rachunek (57%) oraz uczniowie i studenci (63%).

Czynniki statusu społeczno-ekonomicznego różnicują także stosunek do PO w aspekcie negatywnym. Zależności te są jednak znacznie słabsze niż w przypadku pozytywnych identyfikacji. Za ugrupowanie reprezentujące punkt widzenia sprzeczny z ich własnymi poglądami uważają je najczęściej najstarsi badani, powyżej 65 roku życia (37%), osoby z wykształceniem podstawowym (33%), respondenci negatywnie oceniający własne warunki materialne (33%), a spośród grup społeczno-zawodowych – rolnicy (30%) oraz emeryci (34%).

Od 2007 roku nie zmienił się także zupełnie inny niż rejestrowany w 2005 roku układ zróżnicowań ze względu na orientację polityczną. Podobnie jak w 2007 roku za wyrazicielkę swych poglądów i interesów częściej uważają PO osoby o przekonaniach lewicowych (62%) niż prawicowych (51%). Jednocześnie respondenci o prawicowej orientacji częściej dystansują się wobec tego ugrupowania (33%) niż badani deklarujący lewicowe poglądy polityczne (21%).

Nową jakością w stosunku do 2007 roku jest natomiast silny, liniowy związek między nastawieniem wobec głównej z rządzących partii a częstością praktyk religijnych. Im większa religijność badanych i częstsze praktyki religijne, tym większa dezaprobata partii Donalda Tuska i odwrotnie – im mniejsza religijność, tym częstsze postrzeganie PO jako partii zdolnej wyrażać ich interesy i przekonania. O ile wśród ankietowanych w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych z PO identyfikuje się ponad połowa (55%), o tyle wśród praktykujących kilka razy w tygodniu – niespełna co trzeci (32%); jest to jedna z niewielu grup, w której oponenti rządzącej partii (39%) przeważają nad jej sympatykami.

Niewiele zmienił się skład społeczny potencjalnego zaplecza politycznego **PiS**. Tak jak w 2007 roku wciąż można tu mówić o zachowaniu symetrii w profilach sympatyków i przeciwników obu partii najbardziej liczących się na naszej scenie politycznej. Zaufanie do PiS jest relatywnie najwyższe w tych grupach, które jednocześnie najczęściej wyrażają brak zaufania do PO, i odwrotnie – negatywne nastawienie do PiS jest tym częstsze, im większe sympatie dla PO. Odpowiedniość ta silniej zachodzi jednak obecnie w wymiarze negatywnym niż pozytywnym. Tu zróżnicowania według cech położenia społeczno-demograficznego i ekonomicznego są słabsze niż obserwowane w 2007 roku, a profil sympatyków PiS bardziej rozmyty i mniej czytelny niż prawie cztery lata temu.

W partii Jarosława Kaczyńskiego widzi dobrego reprezentanta swoich interesów i poglądów dwie piąte osób starszych (powyżej 55 roku życia) i respondentów z wykształceniem podstawowym. Poczuciu identyfikacji z tym ugrupowaniem wyraźnie sprzyjają niskie

dochody *per capita* i negatywne oceny własnych warunków materialnych. Spośród grup społeczno-zawodowych z PiS najczęściej utożsamiają się, podobnie jak blisko cztery lata temu, rolnicy (41%), jednak obecnie poziom tych identyfikacji jest wyraźnie niższy niż wówczas (58%). Dezaprobata PiS wyraźnie rośnie natomiast wraz z poziomem wykształcenia, wielkością zamieszkiwanej miejscowości, poziomem dochodów i satysfakcji badanych z własnych warunków materialnych. Podobnie jak w przypadku PO, stosunek do PiS jest wyraźnie zróżnicowany przez częstość praktyk religijnych. Im bardziej religijni są badani i im częściej uczestniczą w praktykach religijnych, tym częściej upatrują w PiS reprezentanta swych interesów i poglądów. Z kolei słaba religijność i sporadyczne praktyki religijne lub ich brak idą w parze z większym krytycyzmem wobec partii Jarosława Kaczyńskiego.

Niewiele zmienił się drugi z najbardziej widocznych czynników określających nastawienie do PiS – poglądy polityczne badanych. Obecnie o zgodności swoich interesów i poglądów z linią polityczną PiS mówi 53% respondentów deklarujących przekonania prawicowe (w 2007 roku – 63%), natomiast do przeciwników tej partii częściej niż inni zaliczają się badani o poglądach lewicowych (70%, przed niemal czterema laty – 65%).

Czynnikiem najsilniej określającym stosunek do **SLD** są poglądy polityczne w utrwalonym w Polsce, potocznym rozumieniu lewicowości i prawicowości. Z SLD identyfikuje się zdecydowana większość badanych deklarujących lewicowe przekonania polityczne (71%), natomiast zwolennicy prawicy najczęściej są mu przeciwni (46%), jednak składają tego typu deklaracje zdecydowanie rzadziej niż przed czterema laty. Z SLD nieco częściej sympatyzują osoby niewierzące i niepraktykujące bądź badani, którzy uczestniczą w praktykach religijnych najwyżej kilka razy w roku. Natomiast badani biorący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu w większej części są mu przeciwni, ale jest to jedyna grupa składająca takie deklaracje. Do wyraźnych sympatyków tej partii zaliczają się ankietowani bardzo dobrze sytuowani, deklarujący najwyższe dochody na osobę w rodzinie. Poparcie dla tego ugrupowania wzrasta do pewnego stopnia wraz z poziomem wykształcenia – wśród osób z wykształceniem średnim ponad dwie piąte uważa, że ta partia wyraża ich poglądy. Badani z wyższym wykształceniem są nieco mniejszymi entuzjastami SLD, jednak również wśród nich wyraźnie przeważają jego zwolennicy.

SLD pozostaje także partią miejską – najwięcej sympatyków ma wśród mieszkańców miast liczących 20 tys. ludności i więcej. W grupach społeczno-zawodowych stosunkowo

najczęściej sympatyzują z SLD renciści i emeryci, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz średni personel techniczny. Natomiast sprzeczność swoich interesów i poglądów z programem tej partii najsilniej dostrzegają osoby pracujące na własny rachunek (43% deklaracji negatywnych).

Podobnie jak przed czterema laty środowiskiem najbardziej przychylnym PSL są rolnicy – w mniejszym lub większym stopniu identyfikuje się z tą partią odpowiednio: 48% rolników i 35% mieszkańców wsi. Poza rolnikami reprezentanta własnych interesów i poglądów częściej niż inni widzą w PSL renciści i robotnicy wykwalifikowani.

O zbieżności swoich poglądów i interesów z wyrażanymi przez PSL częściej niż pozostali są przekonani jeszcze respondenci o lewicowych, a także centrowych poglądach politycznych, osoby starsze (po 55 roku życia), z wykształceniem podstawowym oraz deklarujące udział w praktykach religijnych raz w tygodniu.

REPREZENTATYWNOŚĆ PARTII POLITYCZNYCH W ICH ELEKTORATACH

Podobnie jak w 2007 roku stopień identyfikacji potencjalnych wyborców z partiami, na które zamierzają głosować, pozostaje wysoki. Do ugrupowań, z którymi ich potencjalni wyborcy utożsamiają się najsilniej, należą w kolejności: SLD, PiS i PO. Słabiej na tym tle wypadają tylko wyborcy PSL.

Tabela 3

Wartości według skali ocen	Oceny stopnia reprezentowania przez partię/ugrupowanie interesów i poglądów w ich potencjalnych elektoratach			
	PO	PSL*	PiS	SLD
	w procentach			
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	1	0	1	3
Ocena neutralna (0)	2	21	5	4
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	96	79	93	91
Trudno powiedzieć	1	0	1	2

* Dane dotyczące tej partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność jej zwolenników w badanej próbie

Poza własnym elektoratem najsilniej związani z **PO** czują się zadeklarowani wyborcy SLD. Ponad połowa z nich (55%) uznaje, że Platforma co najmniej w pewnym stopniu wyraża ich poglądy i interesy. Większy dystans wobec współkoalicjanta zachowują zwolennicy PSL, jednak także wśród nich więcej osób (37%) ma poczucie zgodności interesów i poglądów, niż deklaruje przeciwną opinię. Tylko wyborcy PiS w zdecydowanej większości (67%) uważają, że linia polityczna reprezentowana przez PO jest sprzeczna z ich interesami i poglądami.

Tabela 4

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu PO wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?			
	oceny w elektoratach partii politycznych			
	PO	PSL*	PiS	SLD
	w procentach			
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	1	27	67	22
Ocena neutralna (0)	2	32	18	22
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	96	37	13	55
Trudno powiedzieć	1	4	3	2

* Dane dotyczące tej partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność jej zwolenników w badanej próbie

Z **PiS** poza własnym elektoratem relatywnie silniej identyfikują się zwolennicy PSL (49%). Jednak w porównaniu z deklaracjami sprzed czterech lat odsetek wyborców PSL, którzy uważają, że PiS co najmniej w pewnym stopniu reprezentuje ich interesy i poglądy, jest zdecydowanie mniejszy. Zwolennicy SLD i PO w wyraźnej większości dostrzegają raczej sprzeczność niż zgodność własnych poglądów z linią polityczną, którą reprezentuje PiS (odpowiednio 65% i 74%).

Tabela 5

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu PiS wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?			
	oceny w elektoratach partii politycznych			
	PO	PSL*	PiS	SLD
	w procentach			
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	74	44	1	65
Ocena neutralna (0)	15	7	5	13
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	9	49	93	18
Trudno powiedzieć	1	0	1	4

* Dane dotyczące tej partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność jej zwolenników w badanej próbie

PSL cieszy się podobną sympatią wśród zwolenników niemal wszystkich konkurencyjnych ugrupowań, w podobnym stopniu jest też przez nich odrzucane. Relatywnie częściej do silniejszych związków z PSL poczuwają się wyborcy SLD (37%), a także PO (36%). Sympatycy PiS są dokładnie podzieleni w swych ocenach – tyle samo odczuwa związek z PSL, co dostrzega sprzeczność własnych poglądów z linią tej partii (po 30%).

Tabela 6

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu PSL wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?			
	oceny w elektoratach partii politycznych			
	PO	PSL*	PiS	SLD
	w procentach			
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	24	0	30	23
Ocena neutralna (0)	35	21	35	31
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	36	79	30	37
Trudno powiedzieć	5	0	5	9

* Dane dotyczące tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność jej zwolenników w badanej próbie

Do związków z **SLD** w największym stopniu poczuwają się wyborcy PO – ponad połowa z nich (53%) uważa, że ich poglądy i interesy są zbieżne z wyrażanymi przez Sojusz. W mniejszym stopniu identyfikuje się z SLD elektorat PSL, choć większa część wyborców PSL jest skłonna utożsamiać się z linią polityczną tej partii (41%). Natomiast ponad połowa sympatyków PiS (53%) dystansuje się wobec tego ugrupowania i uważa, że ich poglądy i interesy stoją w sprzeczności z poglądami, które reprezentuje SLD.

Tabela 7

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu SLD wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?			
	oceny w elektoratach partii politycznych			
	PO	PSL*	PiS	SLD
	w procentach			
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	22	15	53	3
Ocena neutralna (0)	22	41	29	4
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	53	41	14	91
Trudno powiedzieć	3	4	4	2

* Dane dotyczące tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność jej zwolenników w badanej próbie

Podobnie jak przed niespełna czterema laty najwyższy poziom pozytywnych identyfikacji uzyskała PO – prawie połowa Polaków uważa, że jest to ugrupowanie wyrażające ich poglądy i reprezentujące ich interesy. Różnica polega na tym, że w 2007 roku była to partia opozycyjna, natomiast obecnie jest partią rządzącą i to już od kilku lat. Biorąc pod uwagę naszą najnowszą historię polityczną można powiedzieć, że tak szerokie poparcie społeczne dla rządzącej partii jest zjawiskiem niezwykłym. Tym bardziej że odsetek pozytywnych identyfikacji PO nawet nieco wzrósł.

Na drugim miejscu pod względem hipotetycznych możliwości poszerzenia swego zaplecza politycznego znalazło się SLD, z którym identyfikuje się ponad jedna trzecia ankietowanych. Jednocześnie SLD od 2007 roku w największym stopniu poprawiło swój wizerunek – odsetek respondentów utożsamiających się z tym ugrupowaniem jest obecnie prawie o połowę większy niż przed czterema laty. Wśród ogółu Polaków mniej zadeklarowanych sympatyków mają PiS i PSL, przy czym PiS jest jedynym ugrupowaniem budzącym wyraźnie więcej emocji negatywnych niż pozytywnych.

Zmiany w ocenie reprezentatywności poszczególnych partii w ostatnich latach wskazują, że PiS staje się ugrupowaniem coraz bardziej izolowanym na naszej scenie politycznej. Zmniejszają się wskaźniki identyfikacji, a tym samym możliwość ewentualnego zdobywania nowych sympatyków przez tę partię. Nadal ma ona jednak grupę wiernych zwolenników silnie się z nią utożsamiających.

Różnice w deklarowanym poparciu dla dwóch najważniejszych ugrupowań wskazują, że w ciągu ostatnich czterech lat obserwujemy postępującą polityzację coraz to nowych obszarów życia społecznego. Deklaracje badanych wskazują, że ostatnio kolejnym silnym wyznacznikiem sympatii partyjnych stała się religijność.

Opracowała
Agnieszka CYBULSKA

A N E K S

Tabela 1

		W jakim stopniu PO wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczna z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a)m o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		25	19	48	1	7	1035
Płeć	Mężczyźni	26	18	50		6	492
	Kobiety	23	19	47	2	9	543
Wiek	18-24 lata	21	17	56		6	135
	25-34	17	22	55		6	186
	35-44	25	21	47		7	155
	45-54	23	21	48	1	7	187
	55-64	25	14	53	2	7	182
	65 lat i więcej	37	15	34	2	11	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	18	42	2	12	389
	Miasto do 20 tys.	27	19	45		9	137
	20-100 tys.	22	24	51		4	198
	101-500 tys.	23	17	55	1	4	169
	501 tys. i więcej mieszk.	23	13	60	1	3	141
Wykształcenie	Podstawowe	33	20	30	2	14	262
	Zasadnicze zawodowe	27	18	45	1	9	266
	Średnie	21	19	56		4	349
	Wyższe	15	15	68		2	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	11	15	74			88
	Średni personel, technicy	22	8	68		2	42
	Pracownicy adm.-biurowi	16	21	60		3	61
	Pracownicy usług	21	30	45		4	67
	Robotnicy wykwalifikowani	25	24	43		9	124
	Robotnicy niewykwalifik.	21	25	46		7	57
	Rolnicy	30	20	40		10	44
	Pracujący na własny rach.	16	23	57		4	46
Bierni zawodowo	Renciści	23	14	50	6	7	64
	Emeryci	34	15	38	2	11	228
	Uczniowie i studenci	20	14	63		3	70
	Bezrobotni	32	14	38	1	14	101
	Gospodynie domowe i inni	28	27	35		11	43
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	22	19	55		3	119
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	25	53		5	99
	sekt. pryw. poza rolnict.	15	21	59		5	237
	prywatnym gosp. rolnym	31	20	40		9	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	25	23	45	1	6	160
	501-750	31	18	36	2	13	158
	751-1000	30	22	38	1	9	190
	1001-1500	22	12	61	1	3	182
	Powyżej 1500 zł	14	17	67		3	147
Ocena własnych war. mater.	Złe	33	20	33	3	12	148
	Średnie	29	20	42	1	8	452
	Dobre	17	17	61	0	5	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	39	8	32	2	19	55
	Raz w tygodniu	26	19	47	1	8	467
	1-2 razy w miesiącu	24	17	49	1	8	194
	Kilka razy w roku	23	20	52		4	210
	W ogóle nie uczestniczy	16	22	55	2	5	108
Poglądy polityczne	Lewica	21	16	62		2	188
	Centrum	21	22	55	1	2	315
	Prawica	33	13	51	0	3	332
	Trudno powiedzieć	20	25	22	3	30	201

Tabela 2

		W jakim stopniu PIS wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczne z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a)m o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		43	18	31	1	8	1035
Płeć	Mężczyźni	44	19	31		6	492
	Kobiety	42	16	31	1	9	543
Wiek	18-24 lata	42	21	30		7	135
	25-34	50	20	23		7	186
	35-44	44	18	30		8	155
	45-54	44	21	28		7	187
	55-64	42	15	36	1	5	182
	65 lat i więcej	36	12	39	2	12	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	35	21	32	1	11	389
	Miasto do 20 tys.	35	19	35		11	137
	20-100 tys.	43	18	34		5	198
	101-500 tys.	56	16	23		5	169
	501 tys. i więcej mieszk.	57	9	30	1	3	141
Wykształcenie	Podstawowe	30	15	40	1	13	262
	Zasadnicze zawodowe	37	19	34	1	10	266
	Średnie	51	19	25		5	349
	Wyższe	57	15	26		2	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	63	15	21		1	88
	Średni personel, technicy	57	20	21		2	42
	Pracownicy adm.-biurowi	56	17	23		4	61
	Pracownicy usług	46	20	31		4	67
	Robotnicy wykwalifikowani	32	26	32		10	124
	Robotnicy niewykwalifik.	35	24	33		7	57
	Rolnicy	33	16	41		10	44
Pracujący na własny rach.	59	13	24		4	46	
Bierni zawodowo	Renciści	38	19	32	4	7	64
	Emeryci	39	11	38	1	11	228
	Uczniowie i studenci	54	18	23		5	70
	Bezrobotni	33	18	34		15	101
	Gospodynie domowe i inni	38	21	33		8	43
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	43	22	30		4	119
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	49	21	26		5	99
	sekt. pryw. poza rolnict.	52	19	23		5	237
	prywatnym gosp. rolnym	34	16	41		9	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	32	21	40		7	160
	501-750	35	16	35	2	13	158
	751-1000	41	16	34	1	8	190
	1001-1500	48	16	31	0	5	182
	Powyżej 1500 zł	61	14	22		3	147
Ocena własnych war. mater.	Złe	29	19	39	2	11	148
	Średnie	41	16	34	0	9	452
	Dobre	50	19	26	0	5	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	28	9	45		18	55
	Raz w tygodniu	37	19	35	0	8	467
	1-2 razy w miesiącu	42	20	29	1	9	194
	Kilka razy w roku	54	16	24		6	210
	W ogóle nie uczestniczy	57	13	22	1	6	108
Poglądy polityczne	Lewica	70	15	13		2	188
	Centrum	51	21	26	0	2	315
	Prawica	32	13	53	0	2	332
	Trudno powiedzieć	24	23	21	2	31	201

Tabela 3

		W jakim stopniu SLD wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczne z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a)m o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		25	27	37	2	9	1035
Płeć	Mężczyźni	28	27	38	1	7	492
	Kobiety	23	27	36	3	11	543
Wiek	18-24 lata	23	37	32	1	8	135
	25-34	24	34	33	1	8	186
	35-44	25	29	37		9	155
	45-54	27	29	33	3	8	187
	55-64	23	17	49	3	8	182
	65 lat i więcej	30	20	35	2	13	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	23	27	34	2	13	389
	Miasto do 20 tys.	22	33	31	3	11	137
	20-100 tys.	25	28	40	1	6	198
	101-500 tys.	26	26	41	1	6	169
	501 tys. i więcej mieszk.	34	22	38	2	3	141
Wykształcenie	Podstawowe	25	29	28	3	15	262
	Zasadnicze zawodowe	25	25	37	2	11	266
	Średnie	24	28	42	1	5	349
	Wyższe	31	27	39	1	3	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	31	28	40		1	88
	Średni personel, technicy	29	23	40	2	5	42
	Pracownicy adm.-biurowi	27	31	38	1	3	61
	Pracownicy usług	25	40	29		6	67
	Robotnicy wykwalifikowani	19	33	38	1	10	124
	Robotnicy niewykwalifik.	23	26	35	3	13	57
	Rolnicy	26	22	38	5	8	44
	Pracujący na własny rach.	43	28	22		7	46
Bierni zawodowo	Renciści	19	23	45	6	8	64
	Emeryci	27	17	41	2	12	228
	Uczniowie i studenci	22	37	33	2	5	70
	Bezrobotni	23	31	27	1	17	101
	Gospodynie domowe i inni	23	27	39		12	43
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	30	26	37	1	7	119
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	18	36	41		5	99
	sekt. pryw. poza rolnict.	27	29	37	1	6	237
	prywatnym gosp. rolnym	28	28	34	2	7	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	20	33	35	3	10	160
	501-750	22	24	35	3	16	158
	751-1000	26	25	38	2	9	190
	1001-1500	33	24	38	1	4	182
	Powyżej 1500 zł	24	25	46		4	147
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	31	27	4	12	148
	Średnie	25	25	37	2	11	452
	Dobre	26	28	40	1	5	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	21	23	2	21	55
	Raz w tygodniu	28	27	34	1	10	467
	1-2 razy w miesiącu	23	29	36	3	8	194
	Kilka razy w roku	19	30	43	1	7	210
	W ogóle nie uczestniczy	25	23	44	3	5	108
Poglądy polityczne	Lewica	9	18	71	0	2	188
	Centrum	20	37	39	1	3	315
	Prawica	46	24	27		4	332
	Trudno powiedzieć	15	26	18	7	34	201

Tabela 4

		W jakim stopniu PSL wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczne z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a)m o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		22	34	31	2	10	1035
Płeć	Mężczyźni	23	34	35	1	7	492
	Kobiety	21	35	29	3	13	543
Wiek	18-24 lata	15	45	29	2	9	135
	25-34	25	38	26	2	10	186
	35-44	22	37	30	0	11	155
	45-54	27	35	26	2	10	187
	55-64	23	28	38	3	8	182
	65 lat i więcej	19	26	38	3	14	189
Miejsce zamieszkania	Wieś	16	33	35	2	13	389
	Miasto do 20 tys.	22	31	31	2	13	137
	20-100 tys.	28	31	32	1	8	198
	101-500 tys.	23	43	25	2	7	169
	501 tys. i więcej mieszk.	30	32	29	3	7	141
Wykształcenie	Podstawowe	16	29	36	4	15	262
	Zasadnicze zawodowe	22	33	31	3	12	266
	Średnie	22	38	31	1	7	349
	Wyższe	31	36	25	1	6	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	34	43	17	1	4	88
	Średni personel, technicy	28	37	27	2	5	42
	Pracownicy adm.-biurowi	32	32	30		6	61
	Pracownicy usług	24	46	24		7	67
	Robotnicy wykwalifikowani	14	36	37	2	11	124
	Robotnicy niewykwalifik.	16	39	29	3	14	57
	Rolnicy	14	27	48	2	8	44
	Pracujący na własny rach.	33	29	30		9	46
Bierni zawodowo	Renciści	14	33	40	4	9	64
	Emeryci	24	23	36	4	13	228
	Uczniowie i studenci	13	51	25	5	6	70
	Bezrobotni	21	33	28	2	16	101
	Gospodynie domowe i inni	21	33	31	2	13	43
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34	30	25	1	10	119
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	19	46	29	1	6	99
	sekt. pryw. poza rolnict.	22	38	31	1	8	237
	prywatnym gosp. rolnym	20	29	42	2	7	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	37	34	3	9	160
	501-750	17	33	32	4	14	158
	751-1000	23	30	32	3	12	190
	1001-1500	24	35	33	2	7	182
	Powyżej 1500 zł	29	34	32	0	5	147
Ocena własnych war. mater.	Złe	21	33	29	4	13	148
	Średnie	20	35	30	2	12	452
	Dobre	24	34	33	1	7	435
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	20	32	2	22	55
	Raz w tygodniu	20	34	36	1	9	467
	1-2 razy w miesiącu	23	37	24	4	11	194
	Kilka razy w roku	20	35	34	2	9	210
	W ogóle nie uczestniczy	30	34	23	3	10	108
Poglądy polityczne	Lewica	17	38	40	1	4	188
	Centrum	20	39	35	3	4	315
	Prawica	32	32	31	0	5	332
	Trudno powiedzieć	14	27	19	5	35	201